

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

6 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorczyk (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 6 września 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej T. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Okręgowego w Zamościu
z 3 lutego 2022 r., I Ca 642/21,
w sprawie z powództwa J. S.
przeciwko T. spółce akcyjnej w W.
o ukształtowanie stosunku prawnego,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 12 500
(dwanaście tysięcy pięćset) zł, z odsetkami w wysokości odsetek
ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego
za okres po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu
niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Władysław Pawlak

Paweł Grzegorczyk

Agnieszka Piotrowska

(E.C.)

UZASADNIENIE

W pozwie z 31 lipca 2020 r. skierowanym przeciwko T. S.A. w W. powód J. S. domagał się ukształtowania - na podstawie art. 357¹ k.c. - stosunku prawnego, wynikającego z umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych łączącej pozwanego ubezpieczyciela z posiadaczem pojazdu, którym spowodowano wypadek komunikacyjny 10 czerwca 2005 r. i oznaczenia, że odpowiedzialność pozwanego nie wygasa wraz z wyczerpaniem sumy gwarancyjnej przewidzianej w art. 36 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (dalej: „u.u.o.”) w brzmieniu obowiązującym w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia, lecz trwa do chwili wyczerpania sumy gwarancyjnej przewidzianej przepisami aktualnie obowiązującymi, tj. do kwoty 5 000 000 euro, oraz że realizacja zobowiązania leżącego po stronie pozwanego powinna polegać na dalszym zaspakajaniu świadczeń rentowych powoda ustalonych wyrokiem Sądu Okręgowego w Zamościu z 8 sierpnia 2008 r., jak również innych świadczeń, mogących pojawić się w przyszłości w związku ze szkodą zaistniałą 10 czerwca 2005 r.

Wyrokiem z 3 listopada 2021 r. Sąd Rejonowy w Zamościu orzekł, że odpowiedzialność pozwanego za szkodę doznaną przez powoda w związku z wypadkiem z 10 czerwca 2005 r., a w konsekwencji zobowiązanie do wypłacenia renty zasądzonej wyrokiem Sądu Okręgowego w Zamościu z 8 sierpnia 2008 r., w sprawie I C 57/06 oraz innych świadczeń, nie wygasa wraz z wyczerpaniem sumy gwarancyjnej przewidzianej w art. 36 u.u.o, obowiązującej w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia w kwocie 350 000 euro i ustalił, iż górną granicą odpowiedzialności pozwanego za skutki wypadku z 10 czerwca 2005 r. jest kwota 15 991 400 zł, stanowiąca równowartość 3 450 000 euro. W pozostałym zakresie powództwo zostało oddalone.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 10 czerwca 2005 r. w W. miał miejsce wypadek komunikacyjny, wskutek którego powód doznał obrażeń ciała w postaci

stłuczenia głowy z następowym stłuczeniem i obrzękiem mózgu, masywnych stłuczeń i otarć naskórka tułowia z następowym złamaniem kości łopatkowej lewej i obojczyka lewego oraz z wieloodłamowym złamaniem kości obręczy biodrowej, rany stłuczenia i otarcia naskórka kończyn dolnych z następowym złamaniem kości udowej i piszczelowej prawej, a także wstrząsu hipowolemicznego. W dacie zdarzenia sprawca wypadku korzystał z ochrony ubezpieczeniowej w zakresie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, na podstawie umowy ubezpieczenia zawartej z pozwany. Powód został uznany za osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym i niezdolną do samodzielnej egzystencji. W toku procesu w sprawie I C 57/06 biegli stwierdzili u powoda 100% uszczerbek na zdrowiu, pozostający w związku z tym wypadkiem.

Wyrokiem częściowym z 22 grudnia 2006 r. Sąd Okręgowy w Zamościu zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda - tytułem zadośćuczynienia - kwotę 400 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 lutego 2006 r. do dnia zapłaty, zaś wyrokiem z 8 sierpnia 2008 r. Sąd Okręgowy w Zamościu zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 80 378 zł oraz kwotę 3500 zł tytułem renty, płatną do dnia 10-go każdego miesiąca, z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminu płatności każdej raty, poczynwszy od czerwca 2008 r. do wyczerpania sumy gwarancyjnej ubezpieczenia, wynoszącej w dacie powstania szkody 350 000 euro oraz ustalił odpowiedzialność pozwanej za szkody mogące ujawnić się w przyszłości, wynikające ze zdarzenia z 10 czerwca 2005 r.

Aktualnie powód jest osobą leżącą i nie ma z nim żadnego kontaktu. Do sierpnia 2021 r. z polisy ubezpieczeniowej sprawcy wypadku wypłacono kwotę 1 657 727 zł.

W związku z wejściem Polski do struktur unijnych, nastąpiła zmiana u.u.o. oraz ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, wynikająca z konieczności implementacji do krajowego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (2005/14/WE) z dnia 11 maja 2005 r. zmieniającej dyrektywy Rady 72/166/EWG, 84/5/EWG, 88/357/EWG i 90/232/EWG oraz dyrektywę Parlamentu Europejskiego 2000/26/WE, dotyczących ubezpieczenia

w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych.

Obecnie wysokość sumy gwarancyjnej dla obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 u.u.o., w odniesieniu do szkód na osobie wynosi równowartość 5 210 000 euro (przeliczną na PLN przy zastosowaniu kursu średniego ogłaszanego przez NBP obowiązującego w dniu wyrządzenia szkody) za jedno zdarzenie, którego skutki są objęte ubezpieczeniem bez względu na liczbę poszkodowanych.

W ocenie Sądu Rejonowego powództwo zasługiwało w znacznej części na uwzględnienie, ponieważ powód wykazał zaistnienie przesłanek określonych w art. 357¹ k.c. w postaci zmiany stosunków o charakterze nadzwyczajnym, czego strony nie przewidziały, a co grozi powodowi rażącą szkodą. Sąd pierwszej instancji uznał, że nadzwyczajna zmiana stosunków jest wynikiem wzrostu wynagrodzeń, spowodowanej wejściem Polski do UE. Suma gwarancyjna z ubezpieczenia została wyczerpana w 80%, a tym samym powód w niedługim czasie może pozostać bez środków do życia. O rażącej stracie w rozumieniu tego przepisu decyduje nie samo porównanie aktualnej wartości świadczeń, lecz całokształt skutków wykonania zobowiązania dla majątku strony, przy uwzględnieniu celu zobowiązania i tego, jakich korzyści z jego wykonania strona mogła się spodziewać. W ciągu ostatnich 16 lat nastąpiła zmiana sytuacji ekonomicznej Polski, jak i stopnia zamożności społeczeństwa. Jednocześnie wzrosły koszty podstawowych produktów i usług. Polska stała się też beneficjentem pomocy finansowej ze strony UE, co ma przełożenie na stan krajowej gospodarki. Ponadto zaistniała konieczność implementacji przepisów unijnych do porządku krajowego, co doprowadziło nie tylko do formalnych zmian w prawodawstwie, ale i do odmiennej oceny wielu zjawisk społecznych i instytucji prawnych. Do takich zmian doszło, m.in. w zakresie funkcji ubezpieczeń komunikacyjnych; początkowo stanowiły one ochronę ubezpieczonych, z czasem jednak akcent został położony na konieczność ochrony poszkodowanych.

Sąd Rejonowy wskazał, że podwyższenie sumy gwarancyjnej do kwoty 3 450 000 euro zapewni powodowi wypłatę renty oraz innych świadczeń, mogących

powstać w przyszłości. Tak określona suma gwarancyjna uwzględnia interesy obu stron.

Apelacja pozwanego została oddalona. Sąd odwoławczy nie podzielił zarzutu nieważności postępowania, wyjaśniając że jakkolwiek niniejsza sprawa nie jest sprawą o rentę i o jej wysokość, to nie ma ona tego rodzaju charakteru, który implikowałby bezwzględnie właściwość sądu okręgowego niezależnie od wartości przedmiotu sporu (art. 379 pkt 6 k.p.c.). Sąd drugiej instancji podkreślił, iż powód ma interes prawny w żądaniu oznaczenia na nowo zobowiązania pozwanego mimo wejścia w życie ustawy z 19 lipca 2019 r. o szczególnych uprawnieniach osób poszkodowanych w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej ustalonej na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem 1 stycznia 2006 r. (Dz. U. poz. 1631; dalej: „ustawa z 19 lipca 2019 r.”). Wprawdzie ustawa ta dotyczy wyłącznie renty wypłacanej poszkodowanemu po wyczerpaniu sumy gwarancyjnej, jednakże nie wyłącza możliwości ustalenia sumy gwarancyjnej na podstawie art. 357¹ k.c. Natomiast okoliczność, że uprawniony domaga się oznaczenia na nowo zobowiązania pozwanego, bez oczekiwania na możliwość skorzystania z dobrodziejstwa ustawy z 19 lipca 2019 r., jest brana pod uwagę przy rozważaniu interesów stron, ale nie pozbawia powoda samego uprawnienia do żądania podwyższenia tej sumy. Jakkolwiek Sąd pierwszej instancji nie uzasadnił, dlaczego sumę gwarancyjną należało podwyższyć aż do kwoty 3 450 000 euro, ale pozwany naruszenie art. 357¹ k.c. wywodził jedynie z przyjęcia istnienia interesu prawnego po stronie powoda. Nie zarzucał natomiast wadliwego oznaczenia wysokości sumy gwarancyjnej.

W skardze kasacyjnej, w której wartość przedmiotu zaskarżenia została określona na kwotę 13 662 320 zł, pozwany zaskarżył wyrok Sądu drugiej instancji w całości i domagał się jego uchylenia z przekazaniem sprawy Sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie jego uchylenia i zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji przez oddalenie powództwa. Zarzucił naruszenie art. 2 ustawy z 19 lipca 2019 r. w zw. z art. 357¹ k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że po stronie powoda występuje interes prawny w żądaniu podwyższenia sumy gwarancyjnej, w obliczu istnienia podstawy prawnej żądania kontynuacji świadczeń rentowych, po wyczerpaniu sumy gwarancyjnej przez Ubezpieczeniowy

Fundusz Gwarancyjny, a tym samym brak jest po stronie powoda groźby rażącej straty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z 19 lipca 2019 r., która weszła w życie 28 września 2019 r., określa szczególne uprawnienia osób poszkodowanych z tytułu szkód powstałych na terytorium RP w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej ustalonych w umowach ubezpieczenia, o których mowa m.in. w art. 4 pkt 1 i 2 u.u.o., zawartych przed dniem 1 stycznia 2006 r. (art. 1 ust. 1). Zgodnie z art. 2 ustawy z 19 lipca 2019 r. poszkodowanemu przysługuje roszczenie o wypłatę renty do Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego (dalej: „UFG”), określonej w art. 444 § 2 k.c., ograniczone do wysokości sumy gwarancyjnej, o której mowa w art. 36 ust. 1 u.u.o., ustalonej na dzień zgłoszenia roszczenia, o którym mowa w art. 4 ustawy z 19 lipca 2019 r. (chodzi o roszczenie o wypłatę renty z UFG, zgłoszone za pośrednictwem zakładu ubezpieczeń, który był zobowiązany do zaspakajania roszczeń na podstawie umowy ubezpieczenia, o której mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z 19 lipca 2019 r.), jeżeli zakład ubezpieczeń nie jest zobowiązany do jej wypłaty na podstawie orzeczenia sądu ustalającego inną wysokość sumy gwarancyjnej niż ustalona w umowie ubezpieczenia, o której mowa w art. 1 ust. 1 tej ustawy.

Według art. 22a ust. 1 i 2 u.u.o. zakład ubezpieczeń informuje poszkodowanego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia, o której mowa w art. 4 pkt 1 lub 2 tej ustawy, o możliwości wyczerpania się określonej w umowie ubezpieczenia sumy gwarancyjnej, w przypadku gdy łączna kwota wypłaconych odszkodowań lub innych świadczeń przekroczy 80% określonej w umowie ubezpieczenia sumy gwarancyjnej. Przekazując te informacje, zakład ubezpieczeń informuje jednocześnie poszkodowanego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia o możliwości wytoczenia powództwa do właściwego sądu o ukształtowanie, na podstawie art. 357¹ k.c., stosunku prawnego wynikającego z umowy ubezpieczenia, o której mowa w art. 4 pkt 1 lub 2 tej ustawy oraz o możliwości zgłoszenia do UFG roszczeń o wypłatę renty na podstawie ustawy z 19 lipca 2019 r., w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej ustalonej na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem 1 stycznia 2006 r.

Przepis art. 22a u.u.o. został uchwalony z dniem 1 stycznia 2016 r. (art. 455 pkt 3 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, Dz. U. z 2015 r., poz. 1844; dalej: „ustawa z 11 września 2015 r.”) i ma zastosowanie do uprawnień z umów ubezpieczenia zawartych wcześniej, czego wyrazem jest regulacja zawarta w art. 502 ustawy z 11 września 2015 r., nakładająca na zakład ubezpieczeń obowiązek poinformowania w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie tej ustawy uprawnionego z umowy ubezpieczenia, o której mowa w art. 4 pkt 1 lub 2 u.u.o., o możliwości wyczerpania się określonej w umowie ubezpieczenia sumy gwarancyjnej, jeżeli łączna kwota wypłaconych odszkodowań lub innych świadczeń przekroczyła, przed dniem wejścia w życie ustawy z 11 września 2015 r., 80% określonej w umowie ubezpieczenia sumy gwarancyjnej.

Nadmienić należy, że zgodnie z obowiązującym od momentu wejścia w życie ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych art. 22 ust. 1 tej ustawy do umów ubezpieczenia obowiązkowego, w sprawach nieuregulowanych w tej ustawie, stosuje się przepisy k.c., a zatem - w sprawach nieuregulowanych tą ustawą - wprost. W konsekwencji przed wejściem w życie art. 22a u.u.o. do roszczeń z umów ubezpieczenia miał zastosowanie art. 357¹ k.c. z mocy art. 22 ust. 1 u.u.o.

Sąd Najwyższy, działając jako sąd kasacyjny, nie jest uprawniony do samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2005 r., V CK 847/04). W ramach podstaw kasacyjnych konieczne jest wskazanie, które przepisy (oznaczone numerem artykułu, ewentualnie także paragrafem, ustępem i innymi oznaczeniami danej jednostki redakcyjnej) zostały naruszone i na czym naruszenie to polega (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 marca 1997 r., III CKN 13/97, OSNC 1997, nr 8, poz. 114).

W podstawie kasacyjnej skarżący kontestuje jedynie występowanie po stronie powoda interesu prawnego w żądaniu podwyższenia sumy gwarancyjnej, w obliczu istnienia podstawy prawnej żądania kontynuacji świadczeń rentowych (tj. powołanej ustawy z 19 lipca 2019 r.), po wyczerpaniu sumy gwarancyjnej przez UFG, a tym samym brak jest po stronie powoda groźby rażącej straty.

Uprawnienie poszkodowanego do wniesienia powództwa, opartego na art. 357¹ k.c., wynika wprost z art. 22a u.u.o. i jest ono niezależne od uprawnienia

z ustawy z 19 lipca 2019 r. Wymaga odnotowania, iż uprawnienia z ustawy z 19 lipca 2019 r., związane z wyczerpaniem się sumy gwarancyjnej, dotyczą jedynie roszczeń o dalszą wypłatę renty i to za okres począwszy od wejścia w życie tej ustawy, zwłaszcza że w świetle żądania pozwu w sprawie nie chodziło tylko o świadczenie rentowe, lecz także o inne roszczenia, skoro w wyroku z 8 sierpnia 2008 r. Sąd Okręgowy w Zamościu ustalił również odpowiedzialność pozwanego za mogące ujawnić się w przyszłości skutki wypadku z 10 czerwca 2005 r. Dodatkowym argumentem przemawiającym za istnieniem interesu prawnego powoda w wytoczeniu powództwa przeciwko ubezpieczycielowi na podstawie art. 22a u.u.o. w zw. z art. 357¹ k.c. (w kontekście unormowań zawartych w ustawie z 19 lipca 2019 r., w szczególności w art. 2 *in fine* – „jeżeli zakład ubezpieczeń nie jest zobowiązany do jej wypłaty na podstawie orzeczenia sądu ustalającego inną wysokość sumy gwarancyjnej niż ustalona w umowie ubezpieczenia”), jest możliwość podniesienia przez UFG w sporze z poszkodowanym o realizację jego uprawnień z tej ustawy zarzutu, iż uprawniony nie skorzystał wcześniej z wniesienia przeciwko ubezpieczycielowi powództwa opartego na art. 22a u.u.o. w zw. z art. 357¹ k.c., pomimo istnienia przesłanek do jego uwzględnienia w określonym zakresie. Dopuszczalności takiego zarzutu, mającego wpływ na zakres zobowiązań UFG, nie można wykluczyć, tym bardziej, że UFG nie przysługuje roszczenie o wystąpienie przeciwko zakładowi ubezpieczeń o ustalenie innej wysokości sumy gwarancyjnej, w wypadku, gdy poszkodowany kieruje żądanie do UFG, bez wcześniejszego wystąpienia przez niego na drogę sądową w trybie powołanych przepisów art. 22a u.u.o. w zw. z art. 357¹ k.c.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego w oparciu o przepisy art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 9 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1934). O odsetkach od zasądzonych kosztów orzeczono stosownie do art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego

oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614) oraz przy uwzględnieniu § 2a rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności.

Władysław Pawlak

Paweł Grzegorzczak

Agnieszka Piotrowska

(E.C.)

r.g.